

МУЛЬТИКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ CASE STUDIES)

MULTICULTURAL COMMUNICATION AS ONE OF THE FACTORS FOR FORMING STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE (THROUGH THE USE OF CASE STUDIES)

У статті охарактеризовано оцінку потенціалу навчання студентів англomовного говоріння засобами кейс-технологій. Здійснено аналіз сучасних психолого-педагогічних підходів до навчання англomовного говоріння, охарактеризовано поняття та види кейс-технологій, які використовуються у навчанні студентів англomовного говоріння у мультикультурному середовищі. Проаналізовано систему роботи з навчання студентів англomовного говоріння засобами ситуаційних завдань.

Визначено, що мультикультурна компетентність студента вишу є результатом його мультикультурного виховання. Це інтегративна особистісна якість суб'єкта, яке включає толерантність, емпатію, безконфліктність, мотивацію до позитивного співробітництва з представниками різних культур, національностей, рас, вірувань, соціальних груп, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до особливостей інших культур та їх представників, систему мультикультурних знань, умінь та навичок, досвід позитивної взаємодії з представниками різних культур тощо.

Наголошується, що кейс-технології дозволяють вирішити комплекс завдань, а саме: розвивають комунікативні навички, сприяють встановленню емоційних контактів між студентами; вирішує змістовно-інформаційну задачу, оскільки забезпечують студентів необхідною інформацією, без якої неможлива спільна діяльність; розвивають спеціальні навички критичного мислення (аналіз, узагальнення, цілепокладання тощо), передбачають розв'язання навчальної проблеми, навчального завдання, оскільки студенти привчаються працювати в команді, прислухатися до думки інших сокурсників.

У статті представлено методичні рекомендації, прийоми, методи та педагогічні умови роботи студентів з кейс-технологією у процесі навчання англomовного говоріння сприяли розширенню спектру мовленнєвих жанрів, зокрема як звернення, прохання, пояснення тощо.

Ключові слова: мультикультурність, кейс, ситуаційні завдання, кейс-технології, діалогічне мовлення, мультикультурна компетентність, англomовна компетентність, студенту.

The article describes the features of students multicultural competence formation with case studies method. An analysis of modern psychological and pedagogical approaches to teaching English to students was done. The concepts and types of case technologies used in teaching English speakers are described. The system of work on teaching English-speaking high school students by means of situational tasks were analyzed.

Students multicultural communication is an aspect of a multicultural education, aimed at forming their abilities and readiness for active life and productive professional activity in a multicultural and polylingual environment, integration into the world community, tolerant attitude to other cultures, positive interaction with different cultures, races, beliefs, social groups.

Case technology solves complex of problems: develops communication skills, helps to establish emotional contacts between students; solves the content and information problem, as they provide students with the necessary information, without which it is impossible to carry out joint activities; develops special skills of critical thinking (analysis, synthesis, goal setting etc.), provides solutions to educational problems, a learning task, as students are taught to work in a team, listen to other people's opinions.

Analyzed methodological recommendations, techniques, methods and pedagogical conditions of students' work with case technology in the process of learning English speaking helped to expand the range of speech genres, including appeals, requests, explanations and more. Explained students skills of talking to an opponent, colleagues, presentation speech, dialogue monologue and more as a multicultural competence.

Key words: multicultural, case, case studies, case technologies, situational tasks, dialogue speaking, multicultural competence, english-speaking competence, students.

УДК 811.111(07):373.5.091
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.42>

Ткачук А.І.,
магістр середньої освіти,
вчитель англійської мови, другої
іноземної мови та зарубіжної літератури
Рівненського державного гуманітарного
університету

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В епоху глобалізації, особливо у світлі об'єднання країн світу навколо допомоги Україні у протистоянні з агресією російської федерації важливим моментом є тенденція більшості країн до відкритості та взаєморозуміння в рамках мультикультуралізму, толерантного ставлення до різноманіття культур як одного з найцінніших елементів світової, європейської та української культурної спадщини.

У нормативно-правових документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи останнього десятиліття, Законі України «Про освіту», Національній

доктрині розвитку освіти, основна увага приділяється задачі навчання сприймати культурне різноманіття націй та етносів.

Система української вищої освіти, переймаючи на сьогодні досвід кращих світових вишів, реалізує завдання гармонійного міжкультурного розвитку на основі ідеалів справедливості та рівноправності та забезпечення толерантного співіснування студентів, які представляють різні культури. Потреба у мультикультурному вихованні молоді як інструменту та принципі освітньої діяльності обумовлює виділення у стандартах вищої освіти нових завдань

формування інтегративних якостей майбутніх фахівців - професійних та загальнокультурних компетенцій та компетентностей, необхідних для життєдіяльності в мультикультурному суспільстві.

У закладах вищої освіти України навчаються студенти різних культур та національностей, значна кількість студентів у зв'язку з військовою агресією російської федерації виїхали на навчання за кордон. Нерідко всередині полінаціональних студентських груп спостерігаються випадки неповажного або конфліктного ставлення до культурних відмінностей один одного.

У вихованні молодого покоління, здатного і готового толерантно ставитися до проявів іншого бачення світу та способу життя, що вмє продуктивно брати участь у міжкультурній взаємодії в умовах складних соціальних відносин сучасного світу, значним потенціалом володіє вивчення іноземної мови, яка є обов'язковою навчальною дисципліною, що сприяє вирішенню завдань гармонійного розвитку особистості. Знання іноземної мови в умовах глобалізації інтеграційних суспільних процесів та міжнародної мобільності допомагає молодим спеціалістам вести професійну діяльність в іншомовному середовищі, здійснювати продуктивний діалог із представниками іншомовних культур, встановлювати конструктивні зв'язки із закордонними партнерами [1; 2; 3; 4; 8; 11; 12; 14; 15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У зв'язку з інтеграційними процесами у всьому світі актуалізувалися дослідження мультикультурного виховання та мультикультурної освіти (О. Безкоровайна, О. Бігич, С. Абрамович, Л. Петько та ін.), міжкультурного та крос-культурного навчання (А. Schumann, В. Манакін та ін). Значний інтерес представляють праці вчених щодо використання кейс-методу як основи мультикультурного навчання іншомовному говорінню (А. Флупп, Л. Данькевич, С. Ніколаєва та ін.)

Проведений аналіз наукових праць доводить, що наукова спільнота досі не сформувала єдиного підходу до визначення сутності мультикультурної комунікації, способів її формування і розвитку, особливо у середовищі студентів.

Мета статті – обґрунтувати потенціал методу кейсів як основи ефективного мультикультурного навчання студентів у процесі вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних підходів до питання мультикультурної комунікації демонструє, що мультикультурна комунікація студентів є аспектом цілісного процесу мультикультурного виховання, спрямованим на формування їх здатності та готовності до активного життя та продуктивної професійної діяльності у мультикультурному та полілінгвальному середовищі, інтеграції у світову спільноту, толерантному ставленню до інших

культур, позитивному взаємодії з представниками різних культур, національностей, рас, вірувань, соціальних груп.

Мультикультурна компетентність студента вишу є результатом його мультикультурного виховання. Це інтегративна особистісна якість суб'єкта, яке включає наступні компоненти: 1) сукупність таких значимих якостей, як толерантність, емпатія, безконфліктність; 2) мотивація до позитивного співробітництва з представниками різних культур, національностей, рас, вірувань, соціальних груп; 3) позитивне емоційно-ціннісне ставлення до особливостей інших культур та їх представників; 4) систему мультикультурних знань, умінь та навичок; 5) досвід позитивної взаємодії з представниками різних культур [17, с. 12].

Мультикультурна компетентність студентів передбачає єдність особистісного, мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного компонентів [1, с. 209].

Особистісний компонент включає низку таких якостей особистості студента, як толерантність, емпатія та безконфліктність, необхідних для позитивної взаємодії з представниками різних культур.

Мотиваційно-ціннісний компонент є системою мотивів, цінностей, емоційно-ціннісних відносин, які регулюють повсякденне життя та професійну діяльність особистості в мультикультурному суспільстві.

Когнітивний компонент забезпечує систему знань про феномен культури, різноманіття культур, їх взаємозв'язки, особливості національного характеру та менталітету народів, проблеми взаємозв'язку представників різних культур, сутність мультикультурної компетентності особистості, культуру міжкультурного спілкування.

Діяльнісний компонент: уміння і навички розширення поглиблення

мультикультурних знань, використання раціональних прийомів самостійної роботи з набуття мультикультурних знань, прогнозування результатів і організацію своєї діяльності у мультикультурному середовищі, взаємодію з представниками різних культур, дотримання правил міжкультурного спілкування, конструктивного вирішення міжкультурних конфліктів тощо.

У мультикультурному вихованні студентів в умовах вузу можуть бути задіяні всі дисципліни, що вивчаються, проте особливе місце належить дисципліні «іноземна мова», яка сприяє входженню особистості у світовий мультикультурний та полілінгвальний простір.

Іноземна мова є основним і найважливішим засобом міжкультурного спілкування, даючи можливість особистості вступити до загальнолюдського мультикультурного простору, почуватися повноправним учасником культурного процесу [7, с. 31]. У процесі навчання іноземної

мови студенти знайомляться з мовним етикетом (вітання, знайомство, прохання, вибачення, подяка, прощання тощо). Будучи учасниками спілкування та співтворчості, вони засвоюють культурно-етнічні норми поведінки, правила та норми мовного етикету, властиві культурним носіям (уміння слухати співрозмовника, бути чемним, тактовним, толерантним, доброзичливим, вміння співчувати, співпереживати та ін.).

У процесі навчання іноземної мови здійснюється реалізація культурознавчого аспекту, особлива увага приділяється таким темам, як «Пам'ятки», «Національний характер і менталітет», «Традиції та звичаї», «Видатні люди», «Система освіти», «Література країни, мова якої вивчається», «Політико-адміністративний устрій», «Культура країни, мова якої вивчається», «Екологічні проблеми» тощо із толерантністю і збереженням природного середовища та культурної спадщини.

Потенціал дисципліни «Іноземна мова» у мультикультурному вихованні студентів проявляється у змісті навчального матеріалу. На навчальних заняттях порушуються та обговорюються актуальні теми та актуальні питання (проблеми особистісних взаємин, міжкультурних контактів, расової та етнічної дискримінації, сучасної сім'ї, толерантності та взаєморозуміння, виховання підростаючого покоління, культурної спадщини, благодійності, екологічні проблеми тощо), формується моральний образ студентів, їхні погляди і світогляд порівнюються з нормами суспільної моралі в рамках мультикультурності, виключаючи забобони та стереотипи [10, с. 155].

Вивчаючи іноземну мову, студенти, будучи «трансляторами» іншої мовної та культурної спадщини, долучаються до професійної етики фахівця: підвищується рівень їхньої культури мови, розширюється лінгвістичний світогляд, розвивається вміння налагоджувати міжкультурні зв'язки та представляти свою країну та культуру на міжнародних зустрічах, конференціях тощо.

У процесі навчання іноземної мови використовуються інтерактивні методи та форми роботи, що дозволяють студентам активно взаємодіяти один з одним, формувати вміння та навички комунікації іноземною мовою, серед яких чільне місце займає кейс-метод - діловий шлях досягнення чогось або діловий спосіб вирішення чогось [6, с. 23; 9]. Таким чином, кейс-метод - це діловий спосіб розв'язання навчальної задачі або діловий шлях розв'язання навчальної задачі.

Виділяють навчальні, ілюстративні та практичні кейси. За обсягом вони поділяються на: міні-кейси (1-2 сторінки); стислі (3-5 сторінок); повні (20-25 сторінок). Наступний критерій - це цілі та завдання навчання, за яким розрізняють кейси для: навчання розв'язання проблем типового характеру; навчання розв'язання завдань

нетипового характеру; навчання принципам аналізу та надання оцінки певної ситуації; ілюстрування проблеми; рішення або концепції в цілому. За способом демонстрування інформації, кейси повинні бути ретроспективними або оповідальними (retrospective or narrative) і вимагати прийняття рішення (decision-forcing) [5, с. 270].

Використання кейс-методу на заняттях з іноземної мови має на меті вдосконалення комунікативної компетенції студентів і адаптації їх а іноземному середовищі. Пов'язано це з тим, що на заняття в групі створюється можливість взаємно обмінюватися інформацією, що не тільки мотивує учнів до говоріння на іноземній мові, але і розвиває можливості аналізу ситуації, дослідницької діяльності та сприяє поліпшенню навичок як монологічного, так і діалогічного мовлення, так як включає всі види мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, письмо та аудіювання [3, с. 94].

Кейс-технологія добре зарекомендувала себе в практиці вивчення англійської мови. Вона формує критичне мислення, розвиває пізнавальний інтерес до предмету, сприяє розвитку комунікативних вмінь та навичок. Вважаємо, що і на початковому етапі навчання кейс-технологія може набути поширення. Метод кейсів може бути використаний в якості засобу оцінювання як, наприклад, тестування, іспит, так як надає можливість учням приймати активну участь в обговоренні проблеми кейсу при його презентації викладачем. У процесі учні демонструють викладачеві свої знання, набуті до даного моменту. Участь в обговоренні кейсу показує, яким чином учні застосовують отримані знання на практиці. Якщо викладач зробив розробку кейсу достатньо деталізованою, тоді учням буде легше демонструвати себе та свої сильні сторони при опрацюванні інформаційного матеріалу. В залежності від того, на якому етапі курсу англійської мови пропонується кейс, він може бути використаний в якості проміжного або підсумкового контролю [10, с. 159].

Структура кейс-технології при використанні її для формування мультикультурної компетентності студентів базується на тому, що студенти мають справу з конкретною ситуацією, яка вже була опрацьована на практиці. Під час обговорення цієї ситуації студенти спрямовані на пошук багатьох різних варіантів її вирішення. Вони мають пропонувати свої шляхи розв'язання, які спочатку потребують детального обґрунтування, а потім порівняння з тим рішенням, яке було прийнято на практиці. Головною перевагою кейсів є те, що немає одного правильного варіанту вирішення проблеми, тому в кінці всі варіанти обговорюються, розглядаються та колектив, під керівництвом викладача, обирають найкращий із запропонованих.

Таким чином, кейс-технологія має суттєвий потенціал як засіб формування мультикультурної

компетентності студентів під час вивчення англійської мови. Кейс-технологія розвиває комунікативні вміння, допомагає встановити емоційні контакти між студентами, вирішує змістовно-інформаційну проблему, оскільки вони забезпечують учнів необхідною інформацією, без якої неможливо здійснити спільну діяльність; розвиває спеціальні навички критичного мислення (аналіз, синтез, постановка цілей тощо), тобто забезпечує вирішення освітніх проблем; передбачає навчальне завдання, оскільки учнів навчають працювати в команді, вислуховувати думки інших людей. Основна діяльність викладача при впровадженні кейс-технологій в освітній процес зосереджена на розробці індивідуальних кейсів призначених для навчального аналізу. В умовах великого обсягу навчального матеріалу ефективними виявляються сюжетна організація занять і їх фрагментів, побудова навчальних текстів як моделі мовної поведінки в певних ситуаціях.

Висновки. Аналіз наукових праць дозволяє підсумувати, що мультикультурна комунікація студентів є частиною цілісного процесу мультикультурного виховання, спрямованого на формування їх здібностей і готовності до активного життя та продуктивної професійної діяльності в мультикультурному та полілінгвальному середовищі, інтеграції у світову спільноту, толерантному ставленню до інших культур, позитивній взаємодії з представниками різних культур, національностей, соціальних груп тощо.

Критеріями та показниками сформованості мультикультурної компетентності студентів є: *особистісний* (толерантність, емпатія, безконфліктність); *мотиваційно-ціннісний* (мотивація до позитивної співпраці з представниками різних культур, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до особливостей інших культур та їх представників); *діяльнісний* (мультикультурні вміння та навички, досвід позитивної взаємодії з представниками різних культур).

Серед педагогічних методів формування мультикультурної комунікації

студентів у процесі навчання іноземної мови вирізняється кейс-метод як форма педагогічно доцільного поєднання систематичного формування мультикультурної свідомості студентів з організацією їхньої практичної діяльності мультикультурної спрямованості, як інтерактивний метод навчання; як спосіб реалізації індивідуального та диференційованого підходів у вихованні студентів, їх включення до різноманітної позааудиторної діяльності мультикультурної спрямованості.

Результати дослідження вказують, що глибокого та різнобічного вивчення потребують моніторинг і діагностика мультикультурної комунікації студентів, використання інноваційних технологій у даному процесі, мультикультурне виховання студентів за

рахунок широкого впровадження кейс-технологій у процесі вивчення іноземної мови.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абрамович С. Д. Мовленнєва комунікація в мультикультурному світі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2014. Вип. 12. С. 208–210.
2. Безкоровайна О. В. Педагогічні засади формування духовних цінностей студентів в умовах закладу вищої освіти. *Інтернаука*. № 1 (41). 2018. С. 17–21.
3. Безкоровайна О. В. Використання інноваційних ігрових технологій в особистісному розвитку учнів основної школи на уроках англійської мови. *Pedagogy : Theory, Science and Practice : collective monograph*. Yunona Publishing, New York, USA. 2020. P. 88–106.
4. Безкоровайна О. В., Станіславчук Н. І. Позааудиторна діяльність як важлива складова формування етичної компетентності студентів. *Topical issues of pedagogy: collective monograph*. Edizioni Magi, Roma, Italia, 2019. P. 146–166.
5. Данькевич Л. Р., Ямнич Н. Ю. Застосування кейс-технологій у викладанні англійської мови професійного спрямування. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2012. Вип. 175 (3). С. 268–274.
6. Кейсова і подкаст технології формування міжкультурної компетентності: колективна монографія / Бігич О. Б. та ін. ; заг. ред. О. Б. Бігич. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2017. 160 с.
7. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 288 с.
8. Петько Л. В. Виховний потенціал методу ситуаційного аналізу («Case study» method) у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. пр. ; за ред. академіка В. І. Бондаря*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 27. С. 133–140. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/9455>
9. Петько Л. В. Інноваційні технології навчання у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища. *Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів: матеріали Всеукр. Інтернет-конф., 28 жовтня 2015 р. FOLIA COMENIANA: вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського*. Умань : ФОП Жовтий, 2015. С. 165–170. URL <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8485>
10. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія / Ніколаєва С.Ю. та ін. ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт. 2015. 444 с.
11. Bezkorovaina O., Demchuk T. Formation of English language competence in reading on the upper degree of studying English in secondary education establishments. *Інноватика у вихованні: зб. наук. пр.* Вип. 9. Рівне, РДГУ, 2019. С. 58–63.
12. Bezkorovaina O., Dyshchakovska O. Interactive teaching methods in foreign language learning:

theoretical analysis of the problem. *Інноватика у вихованні*: зб. наук. пр. Вип. 11. Том 2. Рівне : РДГУ, 2020. С. 56–62.

13. Flynn, A. E., Klein J. D. 2001. The influence of discussion groups in a case-based learning environment. *Educ. Tech. Res. Dev.* 2001. Vol. 49 (3). Pp. 71–86.

14. Pet'ko L. Multicultural upbringing of students and the formation of professionally oriented foreign language teaching environment. *Perspectives of research and development* : Collection of scientific articles. SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland, 2017. P. 164–170.

15. Pet'ko L. V. Teaching methods and the formation of professionally oriented foreign language learning environment in conditions of university. *Intellectual Archive.* 2016. Volume 5. No. 4 (July/August). Toronto : Shiny Word Corp., Canada. P. 73–87.

16. Schumann A. Interkulturelle Kommunikation in der Hochschule: Zur Integration internationaler Studierender und Förderung Interkultureller Kompetenz (Kultur und soziale Praxis). Verlag: Transcript, 2012. 262 p.

17. Ting-Toomey S. *Communicating Across Cultures.* New York: The Guilford P, 1999. P. 7–19.